

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Adres redactie: ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist

Psalm 90 - Een gebed van Mozes

(SLOT)

vs 9 Want al onze dagen gaan voorbij door uw verbolgenheid, wij voleindigen onze jaren als een gedachte

Het leven is kort (vgl. Ps. 39 : 5-7; Pred. 5 : 17-19). Té kort, voor wie het leven heeft geproefd en liefgekegen.

Het is kort en het schijnt nóg korter: „als een gedachte”.

Het is kort, want:

vs 10 De dagen onzer jaren, daarin zijn zeventig jaren, en indien wij sterk zijn, tachtig jaren;

Kort?

Jazeker.

Voor Mozes is zeventig, tachtig jaar kort: zelf bereikt hij de leeftijd van 120 jaar (Deut. 34 : 7).

Zijn vader, Amram, wordt zelfs 137 jaar (Ex. 6 : 19).

Zijn broer, Aäron, sterft in de gezegende ouderdom van 123 jaar (Num. 33 : 39).

Mirjam, die ouder was dan Aäron, sterft klaarblijkelijk kort voor Aäron (Num. 20 : 1, vgl. 20 : 29) en bereikte dus ongeveer dezelfde leeftijd.

Jozua zal 110 jaar oud worden (Joz. 24 : 29).

En zij waren waarschijnlijk niet de enigen, die deze gezegende ouderdom bereikten (Joz. 24 : 31).

Maar blijkbaar is dat gedurende de woestijntocht uitzondering. Over het geheel genomen wordt Israël niet ouder dan zeventig, tachtig jaar. In Mozes' ogen sterven zij in de kracht van hun leven. Zij sterven vóór hun tijd (vgl. Jes. 38 : 10). De grijsaard (volwassen man) voleindigt zijn dagen niet (vgl. Jes. 65 : 20), hij leeft veertig jaar (d.i. één generatie) korter, gemeten naar de leef-tijd van Mozes, Aäron, etc. Dat is een bijkomende straf, een verzwarende van het niet in Kanaän mogen komen. Leeftijdverkorting (vgl. misschien ook Gen. 6 : 3, aangenomen dat hier sprake zou zijn van de levensduur der mensen) — leeftijdsverkorting betekent in feite een onvoltooid leven; men sterft niet „oud en der dagen zat”, men is niet verzadigd van het leven. Het is een „Unvollendete” — de „Unvollendete” van een heel volk. Van Góds volk. En het is bepaald geen harmonisatie symphonie:

wat daarin onze trots was, is moeite en leed, want het gaat snel voorbij, en wij vliegen daarheen.

Wat daarin — in die jaren — onze trots was...

Wat zal dat anders geweest zijn, dan de majestueuze uittocht onder Gods leiding uit Egypte? Was de verdover in die beruchte nacht niet de met bloed gemerkte huizen der Israëlieten voorbijgegaan? Bloed van een lám — en dat óók als blijk van Gods ironie tegenover de trotse, hoogontwikkelde Egyptenaren voor wie „al wat schaapherder is een

gruwel is” (Gen. 46 : 34)? Waren farao's dienaren niet gekomen om zich neer te buigen en te smeken: ga heen, (Ex. 11^a, 12 : 31 vv), en waren zij niet met zilver en met goud belân uit Egypte gegaan? Hadden zij niet geproefd de achtergrond van de strijd: Israël's God die alle goden der Egyptenaren glorieus overwon (Ex. 12 : 12; Num. 33 : 4)? Had déze God hen niet door Rode Zee en woestijn geheid, en hen daag'lijks begenadigd, met manna, hemels brood verzadigd? Bracht Góds hand, in dat dorre oord, niet rivieren uit een steenrots voort (Ps. 105 : 22 ber.)? Had Hij hen zó niet naar de Sinäi gebracht en hen daar tot Zijn eigendom gemaakt, een koninkrijk van louter prinsen (Ex. 19 : 6)? Waren zij, die verachte schaapherders niet het uitverkoren volk des HEREN?

Omdat Israël Zijn volk was, vormden Gods grote daden Israëls „nationale” trots. Zij hadden aan den lijve ervaren hoe God in één keer uitdagend en onweerstaanbaar Zijn naam bekend gemaakt had onder de volken, zodat deze tot in Filistea en Edom, Moab en Kanaän sidderden:

E. R. Postma

„ontzetting en schrik overviel hen, door uw geweldige arm verstarde zij als een steen,

terwijl UW volk doortrok,

UW volk, dat Gij u hebt verworven, doortrok.” (Ex. 15 : 11-16).

Zelfs Rachab, de hoer, in Jericho, spreekt er na véertig jaar nog in dezelfde bewoordingen over, Joz. 2 : 9-11!

God, de almachtige, Schepper van hemel en aarde (Ps. 90 : 2), de God van Israël, heeft in één slag Zijn naam gevestigd in de volkerenwereld en heel de politieke geschiedenis en menselijke berekening doorbroken.

Is dat niet voldoende voor Israël, om, in gerechtvaardigde trots over zó'n God in een lofzang uit te breken:

wie is als Gij, onder de goden, HERE,

wie is als Gij, heerlijk in heiligheid,

vreselijk in roemrijke daden,

wonderbaar in uw doen? (Ex. 15 : 11).

Maar wat daarin Israëls trots was, is (nu) moeite en leed geworden. Wat zegt het, dat de engel des verderfs hún huizen is voorbijgegaan, nu God daartegenover stelt: wat u betreft, uw lijken zullen vallen in deze woestijn, en uw zonen (die hun ouders naar de zin van het pascha zouden vragen, Ex. 12 : 24 vv), zullen veertig jaar lang in de woestijn rondzwerven en uw overspelig gedrag boeten, tot dat uw lijken alle in de woestijn liggen? Een spóór van graven markeert veertig jaar lang de tocht door de woestijn. Jaar in jaar uit laat Gods toorn zich proeven, en wat zullen

ze nú op de vragen van hun kinderen voor antwoord moeten geven?

Wie genieten kan van Gods gaven, denkt niet dikwijls aan de korthed des levens, omdat God hem zich laat vermeien in de blijdschap zijns harten (Pred. 5 : 17-19). Dat komt van Góds hand (Pred. 2:24-26). Maar keert die hand van God zich tégen de mens, dan gaan zelfs die weinige dagen, die God hem schenkt (Pred. 5 : 17) snel voorbij — en wij vliegen heen (vgl. Ps. 39 : 5-7). De zinloosheid, het „ijdelheid der ijdelheden” krijgt beklemmende gestalte in dit doel-loos rondzwerven, dit bewust wachten op de dood.

En toch is dit nog het ergste niet. Het rampzalige is dít: Israël zelf verstaat er niets van. Het beseft niet eens meer, dat in dit alles Gods toorn zich zichtbaar maakt. Dát is Mozes' klacht:

vs 11 Wie ként de sterkte van uw toorn, en uw verbolgenheid, naardat gij te vrezén zijt?

Dit volk vergaat, omdat het geen kennis heeft. Omdat het zijn God nóg niet serieus neemt. Omdat het nog steeds niet begrijpt „wat het betekent als Ik Mij afkeer” (Num. 14 : 34), namelijk dat God in het merendeel van hen geen welgevallen heeft (1 Cor. 10 : 1-5).

Is het dan een wonder, dat deze klacht van Gods knecht uitloopt op een smeekgebed:

vs 12 Leer ons zó onze dagen tellen dat wij een wijs hart bekomen!

M.a.w.: geef ons die kennis, dat de dagen onzer jaren (met misschien daarin verschoonen de herinnering aan het „voor elke dag één jaar”, Num. 14 : 34), gaan spréken, ons iets te zéppen hebben?

En dat, opdat wij een wijs hart bekomen. Die wijsheid waarvan ook de Prediker spreekt: de slotsom van al het gehoorde is dit: vrees God en onderhoud Zijn geboden, want dit geldt voor alle mensen; want God zal elke daad doen komen in het gericht over al het verborgene (Ps. 90 : 8!), het zij goed, het zij kwaad (Pred. 12 : 13, 14).

Het is een angstwekkende werkelijkheid: gij doet de mens wederkeren tot stof, en zegt: keert weder, gij mensenkinderen. Angstwekkend vanwege Gods toorn over de zonde van Zijn volk dat geen kennis heeft.

Maar het brengt Mozes tot de verzuchting tegenover Hem die zich heeft áfgekeerd (Num. 14 : 34):

vs 13 Keer weder, o HERE! Hoe lang nog? en ontferm U over uw knechten...

Zo heeft Mozes al eens eerder om Gods berouw, om Gods terugkeer tot zijn volk gesmeekt (Ex. 32 : 12 vv; 33 : 12 vv). En uit Gods eigen mond heeft hij gehoord: HERE, HERE, God, barmhartig en genadig... (Ex. 34 : 6 vv).

Zó heeft God zich aan Mozes „getoond”. Op die genade pleit hij, als voorbidder (vs 1) voor zijn volk, met belijdenis van schuld. In de wetenschap: de offerbenden Gods zijn een verbroken geest; een verbroken en verbrijzeld hart veracht Gij niet, o God! Ps. 51 : 19.

Daaruit — „Hij heeft het zelf uit Zijnen mond gehoord” — put hij moed om te pleiten voor Gods „knechten” (dat zijn ze toch — niet farao's, maar Góds knechten):

vs 14 Verzadig ons in de morgenstond met uw goedertierenheid, opdat wij jubelen en ons verheugen al onze dagen.

Wat voor waarde heeft de dagelijkse dauw van het manna, in de morgenstond, wanneer Israël daarin niet meer kan proeven Gods goedertierenheid, niet meer smaakt de bewijzen van Gods bestendige wèl-willendheid? Laat aan de morgen van elke dag uw tedere zorg in onvergankelijke trouw ons blij maken, in de einde-loze bewijzen van uw liefde. Verzadig ons — daar is meer voor nodig dan brood en kwakkels! — en:

vs 15 Verheug ons naar de dagen waarin Gij ons hebt verdrukt, naar de jaren waarin wij (Israël) onheil (!) hebben gezien.

Het lijkt wel, of Mozes opnieuw wil zinspelen op die rampzalige dreiging: „voor elke dag één jaar”.

Maar dan nu omgekeerd, zó dat de vreugde de verdrukking overtreft.

Verheug ons... want veertig jaar zwerven is zo doelloos, deprimerend. Heil was beloofd zelfs verzadiging met lengte van dagen, Ps. 91 : 16. Het tegendeel is hun deel geworden: weinige zijn hun jaren (vs 10), en onheil hun dagelijks brood.

Moge dan de straf — zelfs voor Mozes! — onherroepelijk zijn, laat er dan toch dit uitzicht blijven:

vs 16 Laat uw werk aan uw knechten openbaar worden, en uw heerlijkheid over hun kinderen!

Uw werk: het raadsbesluit van de Heilige

Israëls (vgl. Jes. 5 : 19). Dat is toch wat God zich voorgenomen had te doen. De verlossing uit Egypte was het begin, niet het doel. Doel was — naar de oude beloften — het beloofde land. Hoe vaak zullen de kinderen het, in het vijfde gebod, gehoord hebben: ... opdat uw dagen verlengd worden, in het land dat de HERE, uw God, u geven gaat?

Laat dat werk dan zichtbaar worden aan uw knechten — ook al mogen zij dan zelf niet binnengaan — en uw heerlijkheid **over hun kinderen!** De ouders hebben Gods heerlijkheid in Egypte en bij de Sinai gezien. Maar hun kinderen — wat hebben die daarvan beleefd? Laat hún dan uw glorie zien, en troost zo uw volk, dat al dit lijden niet voor niets is geweest. Als Mozes zich dát ogenblik voor ogen stelt, heffen zich zijn oude handen ten hemel en neemt zijn smeekbede vóór dit volk tegelijk de vorm aan van een zegenbede óver zijn volk:

vs 17 De liefelijkheid van den HERE, onzen God, zij over ons, en bevestig Gij het werk onzer handen over ons, ja het werk onzer handen, bevestig dat.

Zó kent Mozes de HERE — in zijn liefelijkheid, zoals Hij die toont in Zijn tent — al was het alleen al op Grote Verzoendag (vgl. Ps. 27 : 4).

Maar wie God zó kent, mag ook hopen en bidden dat de arbeid zijner handen niet ijdel is in de Here (vgl. 1 Cor. 15 : 58).

Het werk onzer handen — al dachten we alleen maar aan wat Mozes als leider van dit volk aan werk heeft moeten verzetten! — ten slotte toch niet doelloos, vruchteloos.

Wat een troost voor dat zondige volk van God, dat uit de mond van zijn grote Leidsman des geloofs, de bevestiging, de beaming van dit gebed heeft gehoord: het is **VOLBRACHT**.

Want hoeveel beloften Gods er ook zijn, in Hem is het: Ja; daarom is ook door Hem het: Amen, tot eer van God, door ons.

Breukelen.

aanleiding kunnen en moeten zijn tot bezinning op de vraag naar het hoe en wat van de Schrift. En ook het verder gaand onderzoek van de Bijbel zelf noopt daartoe.

Het is ver van mij te menen dat ik een oplossing kan geven voor de vele vragen die in dit verband rijzen. We zouden met een team van arbeiders, taalmensen, theologen, geologen, mensen van de natuurwetenschappen enz. hieraan moeten werken. Er zou een werkgemeenschap moeten zijn waarin we deze dingen konden bestuderen en doorpraten. In werkelijke samenwerking, niet in een geest van wantrouwen die onmiddellijk de zaak stelt in het vlak van: is dat niet een ketterse mening? Natuurlijk zou men in zo'n werkgemeenschap elkaar kunnen en moeten corrigeren. Maar mee daardoor zou uit zo'n samenwerking iets goeds geboren kunnen worden. En dat geldt niet alleen van de vraagstukken inzake het begin van het boek Genesis. Er zijn ook andere vragen die de tegenwoordige tijd op ons af doet komen, vragen waar we niet omheen zullen kunnen gaan, waarvoor we onze ogen niet mogen sluiten. Maar helaas, we komen er niet aan toe omdat we het te druk hebben met onderlinge twisten.

In het onderstaande wil ik proberen een hoogst bescheiden bijdrage te leveren tot het recht lezen en verstaan van het begin van Genesis. Ik ben niet competent een oordeel uit te spreken over de natuurwetenschappen en haar resultaten. Maar een poging om te lezen wat er staat in het begin van het boek der boeken moet de moeite waard wezen. Het zal dus — zie het opschrift — gaan over Genesis 1 : 1 en 2, en wel speciaal over het verband tussen beide verzen.

De gangbare mening.

Ten aanzien van het verband tussen de verzen 1 en 2 van Genesis 1 is de gangbare mening deze, dat in vers 2 beschreven wordt de toestand waarin de aarde van vers 1 zich ná het gebeuren van vers 1 bevond.

Vers 1 vertelt dat God éerst de hemel en de (woeste en ledige) aarde schiep, vers 2 beschrijft de toestand, het uiterlijk van die aarde, en dan komen in vers 3 etc. volgende scheppingsdaden Gods waarin beschreven wordt hoé nu die woeste en ledige aarde werd tot het voor mens en dier bewoonbare oord, waar ook plantengroei zich kon ontwikkelen. In dogmatieken leest men dan ook wel van een eerste en een tweede schepping. Men stelt het dan zo dat vers 1 weliswaar de hemel noemt, maar dat nu verder alleen over de aarde gehandeld wordt. Het uitspannel, dat volgens vers 8 door God hemel genoemd wordt, en zon, maan en sterren die blijkens de verzen 14 en 15 aan het uitspannel des hemels verschijnen, behoren volgens deze gedachtengang niet tot de hemel van vers 1, neen, zij behoren bij de aarde. De hemel van vers 1 is dan de woonplaats van God en Zijn Engelen, die andere hemel is - zo zouden we het kunnen zeggen - de aarde-hemel: wij spreken wel van de wolkenhemel en de sterrenhemel, die immers nauw bij het aardeleven betrokken zijn. Dat „hemel” in zo kort bestek in tweeërlei zin gebruikt wordt mag niet hinderen, want, zo zegt men, ook het woord „aarde” wordt in tweeërlei zin gebruikt, in de eerste plaats in onderscheiding van „hemel”, in de tweede plaats in onderscheiding van „zee”. Inderdaad, het desbetreffende woord betekent zowel „aarde” als „land”. Wij spreken óók van „aarde” in de zin van de „aardbol” en in de zin van „teelaarde” en dergelijke.

Aalders verdedigt met hand en tand de opvatting dat vers 2 het vervolg is van vers 1 in die zin dat vers 2 beschrijft hoe de aarde van vers 1 eruit zag. Volgens hem is een andere opvatting absoluut onmogelijk. Een andere opvatting is dat vers 1 een soort algemeen opschrift zou zijn boven het geheel van het scheppingsverhaal of ook een zeer beknopte samenvatting daarvan. Aalders schrijft op blz. 211 van zijn „De goddelijke openbaring...”: „En dan ziet men ogenblikkelijk, dat de aanvang van het tweede vers met het verbindende voegwoord de mogelijkheid dat het eerste Bijbelvers een opschrift zou zijn, volstrekt uitsluit”. Aalders volgt daarin de Duitse exegeet König, die beweerd heeft dat men dan in het tweede vers een geheel ander begin zou verwachten. „Bovendien, zo vervolgt Aalders, blijft dan de vraag onbeantwoord, waar de aarde van dan komt. Het is duidelijk dat de aarde in vs 2 genoemd wordt met terugslag op vs 1. Daarom wordt het woord „aarde” met nadruk voorop gezet: wat de aarde betreft, deze was... Exegetisch is er dus niet de minste twijfel mogelijk, dat vs 1 niet als algemeen opschrift is te beschouwen, maar mededeling doet van de allereerste schep-

Genesis 1:1 en 2

In brede kring hebben de eerste hoofdstukken van de Bijbel steeds bijzondere aandacht genoten. Oude kerkvaders hebben er zich reeds intensief mee beziggehouden, waarover men lezen kan in het boekje van W. Nieboer Sr., Opmerkingen over Genesis 1, en ook in een opstel van prof. T. Jansma in Oudtestamentische Studiën XII, 1958. Uit nieuwere tijd noem ik het uitvoerige boek van prof. G. Ch. Aalders, De goddelijke openbaring in de eerste drie hoofdstukken van Genesis. Ook daarna zijn er nog verschillende studies aan gewijd. Het boekje van Nieboer werd al vermeld. Voorts zijn er de referaten van Ds. G. Visee en Drs. J. M. Zinkstok op de conferentie der Vereniging van Gereformeerde Onderwijzers en Leraren in Nederland (1961), een studie van prof. N. H. Ridderbos over Genesis 1 : 1 en 2 in Oudtestamentische Studiën van 1958, een artikel van prof. J. L. Koole over het litterair genre van Genesis 1-3, een studie van prof. J. H. Kroeze in de reeks Exegetica onder de titel „Strijd bij de schepping?”, aparte afleveringen van de tijdschriften „Bezinning” en „Lucerna”, drie artikelen van prof. A. Troost in het Mededelingenblad van de Vereniging voor Calvinistische Wijsbegeerte over „De eerste hoofdstukken van de Bijbel” (1965), en kortgeleden verscheen een boek van prof. W. H. Gispen onder de titel „Schepping en Paradijs, verklaring van Genesis 1-3” (1966). Ik vergeet nog „Beschouwingen over Genesis 1” van prof. N. H. Ridderbos (tweede druk 1963), waarvan ook een Engelse vertaling verscheen: „Is there a conflict between Genesis 1 and natural science?” (1957), d.w.z. „Is er een conflict tussen Genesis 1 en de natuurwetenschap?”

Daarnaast zijn er natuurlijk de commentaren

op Genesis, waarvan ik nu alleen maar vermeld de Korte Verklaring met nieuwe vertaling van prof. G. Ch. Aalders.

Wie nog meer litteratuur wil hebben kan uitstekend terecht in het boek van Gispen waar een overvloed vermeld wordt.

Men kan zeggen dat de mening van prof. Aalders tot voor kort gezaghebbend is geweest in Gereformeerde kring, ja dat die mening nog door velen aangehangen wordt. Ridderbos, Koole en ten dele ook Gispen slaan echter een andere weg in, samen met anderen. De neerslag daarvan is o.a. te vinden in het feit dat de synode der niet-vrijgemaakte Gereformeerde Kerken de uitspraak van Assen 1926 als niet meer bindend heeft verklaard; men laat nu de mogelijkheid van een andere exegese dan Assen gaf open. Ook in vrijgemaakte kring zijn er worden andere geluiden gehoord. Nieboer, Zinkstok, Stellingwerf, Van der Fliert gingen en gaan niet met Aalders mee.

Het is begrijpelijk en naar het mij voorkomt ook noodzakelijk dat bij de voortgaande ontwikkeling van de natuurwetenschappen, die zich o.a. met de ouderdom van de aarde bezighouden, het begin van Genesis opnieuw de aandacht trekt. Ik zeg niet dat de natuurwetenschappen over de Bijbel en over ons verstaan van de Bijbel moeten heersen. Maar evenals de ontdekking van het feit dat de aarde níet een plat vlak is, van het feit dat niet de zon om de aarde maar de aarde om de zon draait, verschillende Bijbelplaatsen ánders deed lezen, namelijk als geschreven vanuit de gewone waarneming, niet vanuit een meedoor de wetenschap gevormd wereldbeeld, zo zal de voortschrijding van de wetenschap opnieuw

pingsacte Gods". In de Korte Verklaring lees ik, in diezelfde trant: "De wijze waarop het tweede vers aanvangt (in het Hebreeuws eenvoudig: "en de aarde...") toont overtuigend, dat dit niet het begin van het eigenlijke scheppingsbericht zijn kan. Dit tweede vers is kennelijk een terugslag op het eerste, en daardoor is duidelijk dat het eerste niet als een algemeen opschrift kan bedoeld zijn" (blz. 76/7).

Aalders spreekt in krasse termen: "Men ziet ogenblikkelijk", "... volstrekt uitsluit", "niet de minste twijfel mogelijk", "toont overtuigend". Men zou zeggen: er is geen speld tussen te krijgen. Maar zo eenvoudig ligt het toch niet. Er zijn uitleggers van naam, mensen die heus ook goed Hebreeuws kennen, die er anders over denken. En dat zijn waarlijk geen mensen die maar wat met de Schrift omspringen. Gispén, een leerling van Aalders, heeft óók een andere opvatting.

Over het begin van vers 2.

Zoals we uit het van Aalders geciteerde al gezien hebben begint vers 2 met het voegwoord. In de meeste gevallen moeten we dat voegwoord vertalen met "en". Het kan evenwel ook betekenen „maar” b.v. Gen. 1 : 30: „maar aan al het gedierte der aarde...”; Gen. 2 : 25: „...maar zij schaamden zich voor elkander niet”; Gen. 3 : 4: "Maar de slang zei tot de vrouw...". Ook moet dat voegwoord soms met "of" weergegeven worden. En het verband waarin het voorkomt kan wel eisen dat we nog weer op een heel andere manier moeten vertalen. In 1 Sam. 16, waar we lezen van de opdracht des Heeren aan Samuël een zoon van Isaï tot koning te gaan zalven, vernemen we als tegenwerping van Samuël: Als Saul het hoort zal hij mij doden. Daar staat, woord voor woord vertaald: En Saul zal het horen en hij zal mij doden. Het Hebreeuws heeft namelijk in overwegende mate een nevenschikkend zinsverband: en... en... en. Zullen wij dat in goed Nederlands weergeven, dan moeten wij er vaak een onderschikkend zinsverband van maken: Wanneer... dan...; terwijl...; hoe-wel...; toen...; nadat... Men moet, al Hebreeuws lerende en lezende, langzamerhand het taaleigen van het Hebreeuws aanvoelen.

Uit hetgeen nu gezegd is blijkt al dat we niet klaar zijn met: Gen. 1 : 2 begint met het voegwoord "en". Het is niet waar dat daardoor overtuigend getoond wordt hoe het verband ligt tussen de verzen 1 en 2. Het staat op grond van dat voegwoord niet onomstotelijk vast dat de aarde van vers 1 dezelfde onherbergzame aarde is als die van vers 2.

De zinsconstructie, die in het begin van vers 2 gebruikt wordt is enigszins merkwaardig. We vinden daar eerst het voegwoord, daarna het onderwerp, vervolgens het koppelwerkwoord en tenslotte het gezegde.

De desbetreffende constructie wordt menigmaal gebruikt in de dusgenaamde omstandigheidzin. Ik geef een paar voorbeelden: In Gen. 18 : 13 staat: Toen zei de Heere tot Abraham: Waarom lacht Sara daar en zegt: Zal ik werkelijk een kind voortbrengen en ik ben oud geworden? Wij moeten dat slot zó weergeven: terwijl (de situatie zo is dat) ik oud geworden ben, of: nu ik... In Gen. 24 : 56 staat dat Eliëzer zegt, nadat hij Rebekka voor Izak gewonnen heeft: Houd mij niet op en de Heere heeft mijn weg voorspoedig gemaakt. Wij moeten dat laatste weergeven met: terwijl (de situatie zo is dat) de Heere mijn weg voorspoedig gemaakt heeft; of met: ...nu de Heere mijn weg... Menigmaal wordt in de omstandigheidzin een tegenwoordig deelwoord gebruikt. In Gen. 18 : 1 staat: De Heere verscheen hem (d.i. aan Abraham) en hij zittende in de ingang van zijn tent; dat is: terwijl hij zat. Die constructie komt ook verderop in Gen. 1 : 2 voor: en de adem (Geest) van God zwevende over de wateren; dat is: terwijl... zweefde.

Er zijn echter ook gevallen waar zulk een vertaling niet past, omdat er min of meer een nieuw gedeelte begint of omdat een tussenopmerking geplaatst wordt die van belang is voor het volgende verhaal. Deze twee kunnen samengaan: ook wanneer zulk een zin aan het begin van een nieuw gedeelte staat is de inhoud daarvan veelal van betekenis voor het verstaan van het verhaal dat volgt. In elk geval: we hebben dan te doen met afgeronde, zelfstandige zinnen, die echter nog niet bij het eigenlijke verhaal horen. Ze vormen een soort van inleiding om het verhaal te doen verstaan. In de vertaling kunnen wij vaak goed een ingevoegd "nu" gebruiken.

Ik geef een aantal voorbeelden:

Genesis 13 gaat vertellen van de scheiding tussen Abraham en Lot. Na de vermelding dat zij

samen wegtrokken uit het Zuiderland staat er dan: En Abraham was zeer rijk aan vee... Zeer juist heeft hier onze vertaling: Abraham nu was zeer rijk aan vee... Die inleidende opmerking is nodig om het komende verhaal over de scheiding wegens de talrijkheid van het vee verstaanbaar te doen zijn. We zouden kunnen parafrazeren: Nu moet ge weten dat Abraham zeer rijk was aan vee..., of: Tot recht verstand van het volgende diene dat Abraham enz.

Genesis 48 verhaalt van de zegening van de zonen van Jozef door Jakob. En dan staat in vers 10: Israëls ogen nu waren dof geworden van ouderdom. Die opmerking is nodig om te begrijpen dat Jozef meende: vader vergist zich door zijn handen te kruisen.

Genesis 37 vertelt hoe Jozef zich verhief boven zijn broers. Maar daaraan gaat vooraf: Israël (= Jakob) nu had Jozef lief boven al zijn zonen... Genesis 31 : 19 zegt: Laban nu was heengegaan om zijn schapen te scheren. Deze opmerking maakt het vervolg: het stelen van de terafim door Rachel en de vlucht van Jakob met al zijn bezit verstaanbaar.

Vers 34 van datzelfde hoofdstuk zegt: Rachel nu had de terafim genomen en in het kameelzadel gelegd, waardoor verklaarbaar wordt dat Laban ze niet kon vinden.

Richteren 11 gaat vertellen van Jifta. Welnu, dat hoofdstuk begint met: Jifta nu, de Gileadiet, was een dapper held.

2 Koningen 5 begint met: Naäman nu, de legeroverste van de koning van Aram, was zeer gezien bij zijn heer...

1 Samuël 3 : 1 zegt: Het Woord des Heeren nu was schaars in die dagen.

1 Samuël 9 : 15: De Heere nu had één dag vóór de komst van Saul aan Samuël geopenbaard...

B. Jongeling

1 Samuël 28 : 3: Samuël nu was gestorven... en Saul had de dodenbezweerders en de waarzeggers uit het land verwijderd.

Numeri 32 : 1: De Rubeniëten nu hadden veel vee en de Gadiëten geweldig veel.

Tenslotte nog een belangrijk voorbeeld:

Genesis 3 begint met: De slang nu was het listigste van alle dieren des velds.

Al deze zinnen hebben dezelfde taalkundige samenstelling en alle drukken ze iets uit wat nodig is tot recht verstand van hetgeen volgt. Ze bevatten min of meer tussenopmerkingen, maar dat zijn dan geen opmerkingen van gering belang, nee, ze zijn voor de lezer onmisbaar. Hij moet éerst dát weten, anders kan hij wat komt niet begrijpen. Tot op zekere hoogte zijn deze zinnen omstandigheidszinnen, maar ze dragen een zelfstandig karakter, ze kunnen niet vertaald worden met: terwijl...

Er is nuanceverschil. Soms is het onderwerp van de zin tevoren nog helemaal niet genoemd, b.v. in de zinnen over Naäman en Jifta. Die twee personen komen als het ware uit de lucht vallen. De schrijver begint een nieuw gedeelte van zijn verhaal en hij leidt dat in met: Nu moet ge weten dat Naäman...; nu moet ge weten dat Jifta...

In 1 Sam. 28 : 3 ligt het ietwat anders. Daar moeten we parafrazeren: Nu wordt de lezer eraan herinnerd dat Samuël gestorven was en voort dient hij te weten dat Saul de dodenbezweerders verwijderd had.

In Numeri 32 zijn de Rubeniëten en Gadiëten

allang aan de lezer bekend. Maar ten aanzien van hen wordt toch iets nieuws verteld, waarvan de lezer op de hoogte moet zijn om het volgende te kunnen begrijpen: de Rubeniëten en Gadiëten gaan namelijk vragen of zij zich mogen vestigen in het Overjordaanse, een weelderig weidegebied.

In Genesis 3 (De slang nu...) staat het zo dat de slang tevoren nog niet was genoemd. Wél waren de dieren in het algemeen vermeld. Welnu, één van die dieren, de slang namelijk...

Er is telkens wel een verband met het voorafgaande. Ook bij Naäman en Jifta. De schrijver is namelijk bezig respectievelijk de wonderen van Elisa en de verlossingen door de richters te vertellen. Welnu, aan het begin van een verhaal over een nieuw wonder, een nieuwe verlossing, stelt hij resp. Naäman en Jifta aan de lezer voor.

Het voegwoord — we herinneren ons dat deze zinnen met een voegwoord beginnen — legt dus wel een verband met het voorafgaande, maar de áárd van dat verband is uit dat voegwoord als zodanig niet af te leiden.

Zo staat het nu naar het mij voorkomt ook met Genesis 1 : 2: De aarde nu was woest en ledig (ik gebruik gemakshalve maar even de vertaling van het Ned. Bijbelgenootschap; later kom ik terug op de desbetreffende uitdrukking). Er is wel een verband met het voorafgaande (vers 1), maar het voegwoord beslist niet over de aard van het verband. Veeleer dient vers 2 als inleidende opmerking op hetgeen volgen gaat: Nu moet ge weten dat de aarde woest en ledig was enz. Die opmerking is nodig opdat de lezer versta hetgeen komen gaat: dat God het licht tevoorschijn roept, dat Hij scheiding maakt tussen water en land, dat Hij de aardbodem bekleedt met allerlei gewassen etc.

Aalders bouwt teveel op het voegwoord wanneer hij zegt dat hierdoor overtuigend getoond wordt dat de aarde van vers 1 en die van vers 2 identiek zijn, of liever: dat de aarde van vers 1 de onherbergzame aarde is van vers 2. Hiermede hangt ten nauwste samen de kwestie of vers 1 al dan niet te beschouwen is als een soort algemeen opschrift of als een korte samenvatting van het gehele scheppingswerk. Aalders gebruikt beide uitdrukkingen: "opschrift" en "samenvattende weergave van heel het scheppingsbericht" (De goddelijke openbaring... pag. 210 en 211). Tussen een opschrift en een samenvattende weergave is echter nog wel verschil, maar Aalders schijnt deze benamingen in dezelfde zin te nemen. Het verschil kan als volgt duidelijk gemaakt worden. Wanneer iemand een boek schrijft over de tweede wereldoorlog kan hij tegen het eind als **opschrift** boven een hoofdstuk zetten: De invasie. Dit hoofdstuk kan dan beginnen met een **saamvattende weergave** in deze trant: Op 6 juni 1944 vond de invasie in Frankrijk plaats. En deze saamvattende weergave, die het geheel van de operatie omspant, kan dan gevolgd worden door b.v.: Nu moet ge niet denken dat dat kinderspel was. In de eerste plaats waren er de weersomstandigheden: de zee was tamelijk ruw. In de tweede plaats was de situatie zo dat de Duitsers langs de gehele Atlantische kust enorme versterkingen hadden aangebracht vanwaaruit geweldige tegenstand te verwachten was. In de derde plaats moest een groot aantal manschappen en een enorme hoeveelheid oorlogsmaterieel aan wal gebracht worden, en dat in de kortst mogelijke tijd.

Wanneer nu Genesis 1 : 1 saamvattende weergave is van het gehele scheppingsverhaal dan is het niet zo als Aalders het stelt, dat dan namelijk het eigenlijke scheppingsverhaal zou aanvangen met: De aarde nu was woest en ledig, hetgeen Aalders onmogelijk acht. Nee, dan vangt het eigenlijke scheppingsverhaal pas aan in vers 3. Leek. (Wordt vervolgd)

Kerkelijk leven

De generale synode

Op donderdag 9 november is de generale synode gesloten. Het zou schoon zijn geweest, wanneer deze sluiting twee dagen later gevallen was, op de elfde, de Wapenstilstands-dag. Naar wapenstilstand verlangen we.

Deze synode heeft als haar voorgangsters lang geduurd. De broeders hebben ongetwijfeld hard gewerkt. Maar onze synoden duren te lang. De synode van Groningen begon op 24 april 1946 en duurde tot 28 juni, Amers-

foort 1948 sloeg met de periode van 19 oktober 1948 tot 18 november geen slecht figuur, Kampen had in 1951 in plaats van een maand twee maanden nodig, Berkel en Rodenrijs liep van 14 oktober tot 20 november 1952 (dat was een vervroegde synode i.v.m. de voorziening in de vacature K. Schilder en B. Holwerda), Enschede van 12 juli 1955 tot 15 november, Bunschoten-Spakenburg duurde van 2 september 1958 tot 16 januari 1959, Assen 1961 van 11 april tot 21 september, Rotterdam-

Delfshaven van 7 april 1964 tot 28 januari 1965 en de thans gesloten synode van 4 april 1967 tot 9 november. Dat zijn met de voorlopige synode van Enschede 1945 tien synoden in 22 jaar: drie boven het „ordinaarlijk” van de kerkorde. Hare Acta beslaan 2068 bladzijden druks. De kosten dezer synoden mogen vrij geschat worden op drie ton, en dat is wel aan de zeer lage kant.

Het zijn cijfers, die ons allen tot nadenken stemmen. Een vakkundig onderzoek was hier niet ongewenst. Met name een grondig onderzoek van het appelrecht zou niet misplaatst zijn. Maar de diepste oorzaak is met technische middelen niet te achterhalen: die diepste oorzaak is van geestelijke aard. Wanneer de dienaren des Woords, die geroepen zijn te preken, te catechiseren, hun zieken te bezoeken, de ongeregelde te vermanen, de verloren schapen op te zoeken, en vooral niet te vergeten: de bijbelstudie voort te zetten, en ook ouderlingen der gemeenten, uren, dagen, maanden lang onttrokken worden aan het werk, waartoe de Here hen in de allereerste plaats heeft geroepen, dan is er iets mis. Als men zegt: Ja, maar de Here roept hen ook tot het vergaderwerk op classica en synodale samenkomsten, dan stellen we rustig de vraag: Is dat zo? Kan men dat op dezelfde wijze met de Schrift bewijzen?

De oorzaak van deze dingen ligt dieper: in een ongeestelijk klimaat van wantrouwen, het opwerpen van twistvragen, van Rechthaberei en betweterij. En als dan de zaken in de plaatselijke kerken mislopen, dan worden de meerdere vergaderingen te hulp geroepen, dikwijls door procedeerzuchtige broeders. En de praktijk bewijst dat de meerdere vergaderingen met haar oordelen, uitspraken en besluiten de zaken ook niet tot een oplossing kunnen brengen. Geen wonder ook: deze vergaderingen missen nu precies wat nodig is om geestelijke kwalen te verhelpen: zij hebben geen ambt in de kerk. Dacht men nu werkelijk dat broeders, die de bediening des Woords, de Schriftuurlijke vermaningen, de bijbelse tucht van hun opziers verwerpen, die zich gedragen als „bokken” door een meerdere vergadering in lammeren worden veranderd? Nog daargelaten, dat meerdere vergaderingen, door partijzucht voortgedreven, vaak koren op de molen van dergelijke mensen aandragen en hen in hun houding stijven.

Het agendum

Een van de goede regels van onze kerkorde is, dat het agendum der meerdere vergadering door de kerken dezer mindere vergadering wordt samengesteld en tijdig aan de kerken wordt toegezonden. De kerken en mindere vergaderingen moeten zich over de punten van het agendum kunnen beraden.

Reeds op dit punt had de voorbereiding van de Amersfoortse synode wel het een en ander te wensen overgelaten. Erger was, dat deze synode zelf aan haar agendum zaken toevoegde, die niet uit de kerken waren opgekomen op ordelijke wijze. We denken aan de geheime instructie van Drente, die pas ná de constituering der synode en niet bij de indiening van de geloofsbriefen te voorschijn werd gebracht. De zaak is bekend. Zij leidde tot de uitspraak dat instemming met de belijdenis onverenigbaar is met de ondertekening van de Open Brief, en tot de heenzending van ds. B. J. F. Schoep.

Hier rijzen vele vragen.

1. Het was een geheime instructie. Dat betekent dus dat afgedacht van de drentse broeders NIEMAND van de leden en adviseurs der synode van het bestaan van deze instructie wist. Maar was ze ook niet bekend aan de laatste classica samenkomsten vóór de p.s. van Drente 1967, die deze instructie aan haar afgevaardigden meegaf? Wisten de kerken van Drente er ook niets van? Hoe kwam het voorstel tot zulk een instructie op de p.s.? Uit de koker van een lid der particuliere synode? Vanuit één der drie drentse classes? Waren de andere twee classes op tijd ingelicht? Hebben de kerken van Drente gelegenheid gehad zich hierover te beraden? Indien niet dan is hier duidelijk heerschappijvoering van een meerdere vergadering geweest over de mindere vergaderingen en de kerken.

2. Waarom werd deze instructie geheim gehouden? Ook in Friesland werd een poging tot een dergelijk voorstel aan de generale synode gewaagd, ik meen op de classis Leeuwarden. Van geheimdoenerij was hier al-

thans geen sprake. Waarom wel in Drente? Was men beducht dat de kerken lont zouden ruiken, dat er tegenoverstellen uit de kerken zouden komen? Moest de synode bij verassing worden genomen? Moesten de kerken, gelijk geschied is, gesteld worden voor een voldongen feit?

Deze geheime instructie maakt reeds het synodebesluit onwettig. De zaak zelf is in strijd met de openheid, die de broederlijke liefde in de kerk van Christus vereist. Daar schiet men niet in het donker, gesteld al dat men schiet.

De gevolgen

De gevolgen waren fataal. Niet slechts dat een afgevaardigde werd heengezonden, maar de synode deed een algemene uitspraak, waarin niet slechts de confessionele betrouwbaarheid van ds. Schoep, maar van elke ondertekenaar van de Open Brief werd ontkend.

Nu kan men dat laten lopen. De kerken hebben het volste recht zulk een uitspraak naar artikel 31 der kerkorde naast zich neer te leggen.

Noord-Holland moest zich terstond beraden in verband met de heenzending van ds. Schoep. Men deed dat. Een particuliere synode vroeg aan de generale synode de uitspraak te herroepen en alsnog ds. Schoep te ontvangen. Men kreeg, gelijk te voorzien was, nul op het rekest. Ik heb het terstond be-

G. Visee

treurd dat Noord-Holland deze „zachte” weg koos: tegen dit synodocratische besluit paste slechts de terugroeping van de Noordhollandse afgevaardigden. Dat heeft met verbreking van het kerkverband niets te maken. Een kerk, die eens geen afgevaardigden naar de classis zendt, is wel niet op die classis vertegenwoordigd, maar de volgende keer wel weer. Zo lag het hier.

De hantering van de uitspraak der synode

De uitspraak der synode werd ook op foute wijze gehanteerd. Nog voor de Acta der synode verschenen zijn, althans voordat de kerken OFFICIEEL zijn ingelicht, voordat zij een en ander hebben geratificeerd, wordt deze uitspraak van de synode gehanteerd alsof de kerken reeds door het FEIT van de uitspraak gebonden zijn. Op deze uitspraak der synode berust het bekende attestbesluit van de hoogleraren der Hogeschool, met zijn ellendige gevolgen voor die studenten, die een attest bijv. van de kerk van Kampen overleggen bij de aanvraag voor het propaedeutisch examen of voor het kandidaats. Er zijn meer voorbeelden te noemen.

Noordhollands curator

Het gevolg van de onwettig op het agendum gekomen punt van de Open Brief is ook geweest dat de generale synode voor Noord-Holland geen curator aawees. Een voordracht was er wel: ds. J. Meester en ds. C. P. Plooy. Vanwege de houding van Noord-Holland werd noch ds. Meester als curator, noch ds.

Plooy als zijn plaatsvervanger benoemd. Noord-Holland werd eenvoudig wat de zaken der Theologische School betreft buiten spel gezet. Of snijdt het mes naar twee kanten: Noord-Holland „gestraft” en een „lastig” curator, ds. Meester, weg-georganiseerd.

Hoe het ook zij — hier heeft, het wordt tijd het hardop te zeggen, een kerkelijke partij, na geheime voorbereiding (Drente) gegrepen naar de kerkelijke macht. Hier past slechts een duidelijk: Neen.

We zijn met pijn in het hart en met schrijnend verdriet in 1944 vrijgemaakt. Maar niet om na 23 jaar onder hetzelfde juk door te gaan.

Periculum in mora? Salus ecclesiae suprema lex? Principiis obsta!

Misschien zegt iemand: Ja, maar de synode heeft het ongetwijfeld goed bedoeld. Zij zag de handhaving der belijdenis in gevaar.

Daarop antwoord ik: juist over bedoelingen kan niemand oordelen.

Misschien zegt een ander: hier was periculum in mora, gevaar in het uitstellen ener operatie. Salus ecclesiae suprema lex — het heil der kerk is de hogste wet. Principiis obsta — weersta het kwaad in het begin. Ik ken die taal. Het is de taal van De Heraut van 1926 tot 1944. We zijn onder die leuzen gefleest.

Want de allesbeheersende vraag is en blijft die

- van de bevoegdheid der meerdere vergadering(en)
- van de vrijheid der kerken.

Noodrecht

We horen sedert de schorsing van ds. A. van der Ziel ook gewagen van het noodrecht in de kerk. Akkoord: er bestaat zo iets als noodweer. Dat is in het burgerlijk recht een erkende figuur. Maar er is geen noodrecht. De rechter is en blijft gebonden aan de wet.

Dat geldt met de aanpassing aan het kerkrecht ook in de kerk.

De kerken mogen wel toezien dat zij, twintig jaar na haar nodige vrijmaking, zich niet weer laten binden door bovenschiftuurlijke bindingen en door synodeheerschappij.

De professoren

Sedert de vrijmaking hebben wij herhaaldelijk geschreven tegen de plaats die de hoogleraren innemen in onze kerkelijke zaken.

Men heeft niet geluisterd.

Men is het kind van de rekening geworden.

In de pers wekt een hoogleraar openlijk op tot scheurmaking.

In het conflict in Kampen speelde hij een leidende rol.

Op de vergaderingen van de deputaten-curatoren der hogeschool zijn de hoogleraren doorgaans tegenwoordig.

Op de generale synode zijn zij als adviseur.

Het lijkt op een alomtegenwoordig kerkelijk leiderschap.

Dat is voor de kerken niet goed.

Door hun positie worden de hoogleraren of zij willen of niet rechter in eigen zaak.

Dat moet niet.

Het is reeds weer gebleken.

Hier is sanering nodig.

Over schapen gesproken

Kent u Veronica?

Nee, waarschijnlijk niet. Maar komt u gerust eens kennismaken. Veronica is namelijk ons moederschaap. Al geruime tijd lid van ons gezin. Nee, ze komt niet in huis. Ze heeft zo haar eigen weidje met een hutje.

Het vorig jaar zei een van onze boerenvrienden: meneer moest met gemak eens een schaapje aanstellen. Met gemak, dat betekent op de Veluwe langzamerhand. En aanstellen is zo iets als aanschaffen. Jan wist wel een eerlijke handelaar. Want kijk uit voor veehandelaars. Maar Jan had zelf een grote schaapskudde gehad, en veel zaken gedaan met Hansje van Gortel. Die levert schapen aan de Veluwse schaapherders: touristische bezienswaardigheden, maar economisch niet zo boeiend.

Jan kocht voor onze rekening een oprecht

schaapje. U weet niet wat een oprecht schaapje is? Schaamt u zich vooral niet — wij hebben het ook moeten vragen. Een oprecht schaapje is een schaap zonder galligheid, zonder rotkreupel en zonder andere ziekten. Vragen maakt wijs.

Toen het gebracht werd hebben wij het meteen Veronica genoemd. Een van onze nationale dichtersessen wijdde een complete dichtbundel aan het schaap Veronica. Onze Veronica is een verstandig dier. Het is niet kiezekeurig, zegt Jan. Hij koos het uit vanwege zijn dikke pens; van het schaap dan. Kijk — die kiezekeurige schapen hebben niet zo'n dikke pens, die groeien niet zo goed. Inderdaad, Veronica is niet kieskeurig, eet alles wat goed voor haar is, en heeft 's avonds het model van een ouderwetse raderboot.

Veronica deed het dan ook goed bij ons,

werd een pracht van een schaap. Het mooiste van ons hele dorp, zegt Jan. En Veronica werd voor haar goede gedrag beloond: ze mocht een paar lammetjes hebben. Ze ging een paar weken logeren in de schapenweide van een vriend, die een ram heeft lopen. Dit voorjaar zei Jan, dat er twee lammeren op komst waren. En werkelijk: met Pasen bracht ze twee schone lammeren ter wereld. Zonder daar overigens veel drukte over te maken. Ze wachtte, tot ze 's avonds laat in haar schuurtje was gebracht. En toen ze er de volgende morgen weer uit mocht, bracht ze twee jonge lammeren mee!

Dat is anders wat: zo'n paar kwajongens erbij. We hebben namens Veronica geboortekaartjes moeten versturen naar de belangstellenden: „met grote blijdschap meld ik u de voorspoedige geboorte van een welgeschapen tweeling. Rammetje en Krammetje. Pasen 1967. Was getekend: „Veronica.” Er kwamen bloemen. En een prentbriefkaart. En schapenkoekjes.

De beide knapen van Veronica begonnen al gauw mee te grazen. En onze grasgrond is beperkt. Die moest trouwens gedeeld worden met nog al wat andere dieren. Dus heb ik voor het gezin Veronica een grasveldje gepacht van de buurvrouw. De pachtprijs is: dat onze buurvrouw met haar kinders en kleinkinders net zo vaak naar de lammeren mocht gaan kijken als ze wilde. En omdat die prijs wel wat laag is, heb ik voor haar een bank getimmerd, naast het schapenweidje.

Dat bezoek is goed voor Veronica. Want die is bepaald op een praatje gesteld. En haar reactie is gezond ook. Als je wat gekst zegt, keert ze zich om, en sjokt triest weg. Als je wat goeds zegt, kijkt ze je nadenkend aan. Als het interessant is kan ze zelfs "bè!" zeggen.

Deze zomer waren haar zoons zo groot, dat ze herhaaldelijk uitbraken. Veronica sloeg dan alarm, wij kwamen de toestand reguleren, en wachtten op de volgende kwajongensstreek. Jan zei: weg doen die rammen, meener; zie dat je er een oilam voor krijgt. Een oilam breekt niet uit, Veronica houdt gezelschap en twee rammen kun je toch niet houden.

Hadden wij maar niet geluisterd. Maar wat doe je, wanneer je niet genoeg verstand van een zaak hebt? We ruilden, met een eerlijke handelaar. We verwierven een nieuw oilam, en kregen nog geld toe. Rammetje en Krammetje werden meegenomen, en lieten niets meer van zich horen.

Het nieuwe oilam, dat terstond Azalea werd gedoopt, deed wat sjagrijnig. Maar Veronica — wat dacht u? Die keek ons niet meer aan. Ze liep anderhalve dag te blaten om het verlies van haar zoons. Toen zweeg ze — want zo verstandig is ze wel. Ze begreep, dat gedane zaken geen keer nemen.

Pas dagen later keek ze me weer aan. Ik voelde op een morgen, dat er weer contact was — maar ze was nog boos. Met één barnstenen oog keek ze diep in mijn ziel. Ze slikte en scheen wat op het hart te hebben. Toen ging haar bek open en ze zei kwaadaardig: „een gemene streek anders!”

Ik was een beetje onthutst. Dat begrijpt u toch? Anders gebruikt ze altijd maar weinig klinkers, en nog minder medeklinkers. Maar nu ineens zo'n mond vol: een gemene streek anders!

„Wat bedoel je daarmee?”, vroeg ik om tijd te winnen.

„Een rotstreek dan, als u dat beter begrijpt”, zei Veronica.

„Wie, wat voor een rotstreek?” probeerde ik nog.

„Dat van Rammetje en Krammetje”, zei ze boos.

„Maar nu heb je toch Azalea om je heen?” vroeg ik onnozel.

„Ach wat” — zei Veronica smalend, „die griet!”

Ze keerde zich om, en liep van me weg.

Zo, dat was dat. Ik moest het wel even verteren. Maar achteraf begrijp ik, dat ik onvoldoende met Veronica en haar schapachtige gevoelens rekening had gehouden. Van haar standpunt had ze stellig gelijk. Ik had haar zoons moeten aanhouden, tot ze zelf smeekte, ervan verlost te worden. Zo moet een mens altijd leren.

Maar Veronica heeft nu haar zegje gezegd — en papt aan met Azalea. Ze maken

het zich samen gezellig. De wrevel is nu uitgepraat. Azalea kan het per saldo ook niet helpen. Trouwens, Azalea is een oilam, dat er even goed mag wezen. Ze heeft nu al bijna de grootte van Veronica, en krijgt weelderige vormen, waar een schaap trots op mag wezen. Als zij volgend voorjaar haar eersteling krijgt, en Veronica weer een tweeling, dan zal dat een drukte geven.

Schapen zijn minder intelligent dan honden of paarden. Veronica niet te na gesproken, natuurlijk. Waarschijnlijk komt dat, doordat ze in kuddeverband leven. Slechts enkele dieren, de pienterste, plegen daar wachters te worden, die „ambtshalve” alles waarnemen, en die alarm slaan bij gevaar of bijzonderheden. De andere schapen vertrouwen op hun leiders, en ontwikkelen geen onderscheidingsvermogen.

Als de Bijbel ons Christenen „schapen” noemt, en ons met schapen vergelijkt, dan is dat zeker niet vleidend. Voor ons niet — wellicht voor de schapen ook niet. Maar er zijn duidelijke punten van overeenkomst. Een schaap valt niet aan, is bepaald ongevaarlijk. Schapen leven graag in kuddeverband. Ze vertrouwen op enkele „leiders” — maar zijn niet al te pienter. Ze zijn verbazend eigenzinnig en lastig, maken elkaar graag het leven moeilijk; maar kunnen elkaar ook weer niet missen. Ze hebben graag goede weidegrond en wat drinken, maar laten dan ook iedereen en alles met rust. Ze kennen de stem van hun herder — maar moeten niets hebben van een vreemde.

Bij ons is het natuurlijk Veronica, die de verantwoordelijkheden op zich neemt. Kom je bijvoeder of water brengen — dan herkent ze je al aan je stap, en roept je blijmoedig welkom toe. Maar loopt er een hond in de

D. W. L. Milo

buurt, zijn de lammeren uitgebroken of toont een vreemde al te veel belangstelling, dan slaat ze net zo lang alarm, tot de situatie weer veilig is. Moet ze verplaatst worden, van de weide naar huis of omgekeerd, dan wandelt ze aan een „vocaal lijntje” achter je aan, d.w.z. zo lang je tegen haar spreekt blijft ze meelopen. En de anderen — helemáál meelopers — komen achter haar aan. Als Veronica over de dam is, komt haar gevolg vanzelf.

Enkele weken geleden (maar dat is een ander verhaal) had ik verzuimd, tijdig een briefje met de kerkelijke afkondigingen klaar te maken. Op het nippertje scheurde ik een blaadje uit mijn agenda, en krabbelde daar de afkondigingen op. Toen dominee het zou voorlezen keek hij erop, keerde het om, zag mij aan, onderdrukte nauwelijks een grijns, las toen de afkondigingen voor.

Na afloop gaf hij me het agendablaadje terug. U kunt het nog nodig hebben, sprak hij zalvend. Inderdaad zal ik het nog wel eens nodig hebben. Want aan de achterkant stond genoteerd: hoeveel ons schapenkorrels aan drachtige schapen, aan lammeren en aan afgelammerde schapen per dag moet worden bijgevoerd. Die tabel was niet voor afkondiging in de kerk bedoeld natuurlijk. Want er zaten wel schapen in de kerk — maar die krijgen weer ander voer.

En als u nu vraagt, of je vlot kunt converseren met een schaap — neen, dan moet ik u teleurstellen. Maar contacten behoeven niet altijd in schriftelijke volzinnen te worden vastgelegd. We begrijpen elkaar toch wel. Neem nou Veronica.

Als je haar argeloos op haar wang tikt, dan kan ze de preutse dame spelen. Ze trekt haar kopje schuin terug, kijkt je gesjokkeerd aan en zegt: niet doen! Maar een andere keer is ze toeschietelijker: dan houdt ze je haar wang voor. En als ze even haar ogen dichtknijpt (nee, ze knipoogt niet) dan mag je haar ook achter haar oor kriebelen. Even maar, want het moet geen gewoonte worden. Er zijn grenzen, vindt Veronica.

PROGRAMMA

STICHTING CHR. CUL. STUDIECENTRUM

WEEKENDAGENDA

- 18/19 nov. **Beat in de situatie van vandaag** *
Waar komt beat vandaan? Wat zijn de achtergronden? Wat doen wij er mee?
- 26/27 januari **Kerk en kunst** **
Hoe stond de kerk ten opzichte van de kunst? Wat is de invloed van de kerk op de kunst geweest? Hoe zien wij die relatie nu? (vrijdag/zaterdagweekend)
m.m.v. ds. P. H. G. C. Kok.
- 24/25 febr. **Als onze verbeelding gaat werken** ***
Stap onze werkplaats maar binnen. We gaan er samen plezier beleven in zelf creatief bezig zijn: spelen met woorden, gedachten, klank, kleur, vorm en beweging.
- 4 t/m 6 jan. **Ik zou weleens willen weten...** ****
Vul zelf maar in als je in de kunst wilt en met het oog daarop een opleiding wilt gaan volgen.
Driedaagse met volop mogelijkheden voor oriëntering (contacten met docenten en studenten aan kunstacademies, gesprekken met kunstenaars, atelierbezoeken, zelf creatief bezig zijn, enz.).
- 13 januari **Atelierbezoek**
Gesprekken met Henk Krijger, over en naar aanleiding van zijn werk, in zijn atelier in Den Haag, waar een deel van dit werk (tekeningen, schilderijen, door hem verzorgde boeken) te zien is.
- 19/20 april **Algemeen congres over moderne literatuur**
Kunstenaars en niet-kunstenaars ontmoeten elkaar.
- 27 april-31 mei
Europese cultuur in de 20ste eeuw
Besloten cursus v. Amerikaanse studenten.
voorts: in verschillende plaatsen van het land culturele bijeenkomsten (ook op verzoek).
verzorging van werkweken en long-weekends voor scholen.
contactdagen voor kunstenaars.

Enkele zakelijke mededelingen:

De vrijdag/zaterdagconferenties beginnen en eindigen om 17.00 uur.

Zaterdag/zondagconferenties duren van zaterdag 16.00 uur tot zondagavond.

Deelnemersprijs f 12,50.

Adres voor nadere inlichtingen en aanmelding: Christelijk Cultureel Studiecentrum

Prins Bernhardlaan 62, Voorschoten.

Telefoon 01717-3585.

Bij aanmelding te vermelden: naam, adres, beroep, leeftijd, geslacht en eventuele verlangens.

De conferenties worden gehouden in:

* Huize Henriëtte te Wijk aan Zee.

** Silvoza te Bilthoven.

*** Koetshuis van Kasteel Hoekelum te Ede.

**** Jeugdherberg Alteveer te Arnhem.

De kerstverhalen die u straks zult lezen met sierletters en die ijle sfeer, die worden nu, in deze week, geschreven zo tegen half november ongeveer.

De schrijvers zijn op dit moment aan 't scheppen terwijl de radio berichten geeft.

Hun buurvrouw komt, om hen wat op te peppen vertellen wat ze reeds aan plannen heeft.

Zo zitten de schrijvers nu, in alle talen te werken aan hun thema, overal, de wereld kan niet zonder kerstverhalen en daarom: persen maar, het moet en zal.

De strekking der verhalen is dezelfde — van hebt uw vijand lief — als ieder jaar. Er is veel haast bij want de elfde of uiterlijk de twaalfde moet het klaar.

De eerlijken vermijden 't grote punt en memmen over „kindertjes” en „blij” of geven er neutraal de kerstman bij.

De niet zo eerlijke denkt: Asjeblijft! Ik gooi er nog wat liefde tegen aan En nóg een keer van heb uw vijand lief. Al peinst geen mens daar één seconde aan.

Maar hoe dan ook, u kunt er op vertrouwen: het komt. Met engeltjes en al de rest. Het bier der Liefde wordt voor u gebrouwen in deze dagen. En het is weer best.

(Met excuses voor de overname aan de ons onbekende dichter.)

INGEZONDEN

NOODZAKELIJKE AANVULLING

In 'Opbouw' van 6-10-67 schreef Ds. G. Janssen over 'het geval-Ds. Oosterhoff'. Als kerkeraad van Beverwijk achten we de volgende rechtzetting nodig.

Ds. Janssen schrijft: 'De classis had besloten tot Ds. O. een onderrichtend vermaan te laten uitgaan wegens afwijkende leervoorstellingen'. En vóór dit vermaan was geschied, 'liep men subiet van zijn predikant weg' te Beverwijk.

We merken op: reeds op 13 oktober 1960 (!) hadden visitatoren ons geadviseerd, om van Ds. O. een 'verklaring van gevoelens' te vragen. En sedertdien hebben meerdere classisvergaderingen en visitatorenbezoeken zich met de zaak beziggehouden. Als dan in mei-1961 de 'verklaring van gevoelens' van Ds. O. door alle kerkeraadsliden onschriftuurlijk wordt bevonden, besluiten ze naar de regel der k.o. (art. 79), naar de genabuurd kerk te gaan. Na geharrewar bepaalt tenslotte een classisvergadering, dat Haarlem toch de genabuurd gemeente is. Op ons schrijven acht de kerkeraad van Haarlem Ds. O. niet schorsenswaardig. Ook niet na ons tweede schrijven aan deze kerkeraad. Daarop volgt Beverwijks beroep op de classisvergadering.

Het classisrapport inzake de leer (13 januari '62) veroordeelt Ds. O.'s leerstellingen-in-kwestie vrij concreet. Ook veroordeelt het, dat de kerkeraad van Haarlem stelde, dat Ds. O. wel in het ambt kon blijven, zolang hij deze dingen leert. Maar schorsing wil dit rapport nog niet (Ds. O. is nog niet klaar met deze zaken).

Dan volgt de bekende classisvergadering van 10-2-'62. Deze constateert, dat van Ds. O.'s leerals-geheel niet gezegd kan worden, dat ze niet overeenkomstig Schrift en belijdenis is. 'In dit stadium' is Ds. O. niet schorsenswaardig. Wel zal vermaan volgen. De aangevochten leerstellingen intussen niet leren.

Daar stond de kerkeraad der verscheurde Beverwijkse kerk. In de mist. Want wat betekent 'in dit stadium'? Is dit zijn graad van afwijking of louter tijdsaanwijzing? (Het eerste, zeggen we. Want als Ds. O. het tweede classisvermaan ook naast zich neerlegt, besluit de classisvergadering van 3-9-'62 maar niets meer te doen, NADAT twee afgevaardigden hebben opgemerkt: 10 febr. '62 hebben we gezegd dat het geen valse leer was, dus nu niet schorsenswaardig hem verklaren. „Stadium” blijkt hier dus graad of mate van afwijking te betekenen).

Wel zou vermaan volgen. Men verwijst dan naar het Convent van Wesel, dat óók berispendwaardige, doch duldbare zonden bij een ambtsdrager opsomt. Alleen maar: de classisvergaderingen hebben het slot van wat Wesel uitspreekt bij het verachten van de vermaningen maar niet gehonoreerd later...

En zo komt dan de kerkeraadvergadering van 12 febr. '62. Evenals alle broeders acht ook Ds. O. de classisuitspraak 'een zeer slecht besluit, dat kool en geit spaart', en dat zo de kerk stukmaakt. Verder zegt hij desgevraagd, dat hij zich niet kan richten naar wat in het leerrapport is opgemerkt over zijn leer. Daarop volgt dan de bespreking die uitloopt op het doleantie-besluit. Een besluit om 'subiet weg te lopen van zijn predikant'? Geen sprake van: als kerkeraad liefst met de predikant samen, besloot men te doleren tegen het slechte classisbesluit. Later besloot Ds. O. daar niet aan mee te doen, en ging (tegen de wil der visit.) over, tot het doen verkiezen van nieuwe ambtsdragers. En zo is het nu maar de vraag WIE subiet wegliep, Ds. O. of de anderen?

Is door ons de k.o. veracht? als je via Haarlem, IJmuiden, weer Haarlem en revisie-verzoek aan Haarlem, tenslotte bij de classis terecht komt, in je gang naar art. 79? om daar dan dat de-kernder-zaak-ontwijkend antwoort te ontvangen? en als je voorts duidelijk herhaalt binnen het kerkverband te doleren? en daarom zelfs niet geschorst, nu de weg van art. 79 lamgelegd werd door genabuurd kerk en classis en we daarom de weg der doleantie gingen, bekend al uit de strijdtijd tegen de Remonstranten? en we even later (19 febr.) een revisieverzoek aan de e.k. classisvergadering voorlegden, en daarop naar de P.S. N.-H. met dezelfde materie gingen?

De k.o. veracht?? Laten we vóór te oordelen nog even luisteren naar de bekende kerkrechtkenner uit Kuypers tijd prof. dr. F. L. Rutgers in diens oratie in 1889 over „de geldigheid der oude kerkenordening”. Tegen het einde komt hij te spreken over hoe je soms moet afwijken van de k.o. (die geen kerkelijk wetboek is), en vervolgt dan: 'Altijd onder één voorwaarde: nl. dat de

Kerken één bleven in belijdenis en tezamen onderworpen bleven aan Gods Woord. Dat wordt altijd verondersteld. Daarop RUST de bruikbaarheid der ganse kerkenordening. En zo geheel is zij daarop ingericht, dat bij een andere toestand (bijv. bij het accepteren of dulden van afwijking van Schrift en belijdenis), ze (nl. die k.o.) wel niet anders dan ont-bindend kan werken.' 'En bevorderd werd zo juist het doel van de kerkenordening: ze bevordert die enigheid juist doordat ze haar veronderstelt en vereist.'

We hadden vertrouwen moeten houden in het toekomstig recht doen der classis? Nog één feit dan: na verwerping der tweede classisvermaning, meldt het classis-notulenboek (20-10-'62), dat... Ds. O. herbenoemd werd tot visitator namens de classis.

Wie zuiver wil oordelen, zal alle factoren dienen te overwegen en dan pas iets mogen zeggen over „subiet weglopen” van de plaats die onze God een ambtsdrager geeft om dáár trouw te zijn.

Met dank voor plaatsing:
de kerkeraad Geref. Kerk, Beverwijk.

Naschrift

De kerkeraad te Beverwijk heeft in dit ingezonden stuk niet aangetoond, dat hij niet subiet van zijn predikant wegliep, voor het vermaan van de classis was geschied.

Men lette er wel op, dat dit het punt in geding is.

De kerkeraad schrijft wel: „Een besluit om „subiet weg te lopen van zijn predikant”. Geen sprake van: als kerkeraad liefst met de predikant samen, besloot men te doleren tegen het slechte classisbesluit. Later besloot Ds. O. daar niet aan mee te doen...” Maar herinnert de kerkeraad zich niet dat ds. O. niet voor het „doleantie-besluit” heeft gestemd maar een andere weg heeft gewezen? Liefst met de predikant samen doleren, schrijft de kerkeraad, maar dit besluit hield in, dat ds. O. geen ambtelijk werk meer mocht doen. In dit besluit werd zijn prediking als vals gekwalificeerd. Wel naïef om te schrijven: We wilden liefst met de predikant gaan doleren! terwijl dit besluit juist tegen hem gericht was. Volgens de tot nu toe bekend gemaakte gegevens wekken de woorden: „Later besloot Ds. O. daar niet aan mee te doen...” een totaal verkeerde indruk. Alsof hij er eerst wel aan mee deed!

Men liep bij hem als predikant weg, subiet, toen de classis besloot hem te vermanen, met: „De aangevochten leerstellingen intussen niet leren”. Zo was er toch ruimte voor een vermaan? En toen ds. O. dit classisbesluit verwierp, was er toch gelegenheid zich daarvan direct op de classis te beroepen? Deze had dan verder kunnen handelen.

Door het z.g.n. doleantie-besluit ontstond een kerkrechtelijke chaos, waarachter de leerkwestie tenslotte verdween. De schuld daarvan? Allereerst bij de kerkeraad te Beverwijk.

Daarom heeft wat de kerkeraad over de classiscale handelingen na het doleantie-besluit aanhaalt, geen enkele kracht.

Ten eerste wist de kerkeraad in het geheel niet, wat de classis later zou doen — hij heeft toch geen ziensgaven?

Ten tweede heeft hij zelf de gang van zaken nadelig beïnvloed door zijn onkerkrechtelijk besluit.

—o—

In de tweede plaats: Het z.g.n. doleantie-besluit was helemaal geen doleantie-besluit. Voor enkele jaren schreef ik daarover breed in „Opbouw” onder de titel: „Een vlag, die de lading niet dekt”. Het was een volslagen nieuwe, onkerkrechtelijke figuur. Men zie daarvoor genoemde artikelenserie.

—o—

Ten derde: Dit „ingezonden” bedoelt meer een rechtvaardiging van het „subiet-weglopen” te zijn, dan dat het als een ontkenning ervan kan worden beschouwd. Het citaatje van Rutgers moet daartoe ook dienen. Zou het kracht van ondersteuning hebben, dan had moeten aangetoond dat het kerkverband afwijking van Schrift en belijdenis wilde dulden. Boven blijkt wel, dat dit t.a.v. de classis Haarlem niet het geval was, al had zij wel krachtiger kunnen spreken.

Maar hoe lang heeft de kerkeraad zelf werk gehad om over de leerstellingen van ds. O. tot klaarheid te komen? 't Was ook een bijzonder geval. Deze predikant heeft afwijkende leervoorstellingen (gehad?) en poogde nochtans tot het

uiterste de gereformeerde leer vast te houden; was zichzelf van de consequenties niet bewust.

Dan past ook het kerkverband wel enige voorzichtigheid, die aan beslistheid niet gespeend heeft te zijn.

En wat heeft de kerkeraad gedaan van zijn kant toen ds. O. schreef aan de classis, dat hij zich zou houden aan de uitspraken van de P.S. van N.-Holland 1963?

Ik prijs deze kerkeraad om zijn begeerte de zuivere leer te behouden; niet in de weg, die hij daarbij bewandeld heeft.

Meer ruimte kan ik voor deze zaak in „Opbouw” niet vragen. In een persoonlijk gesprek met de kerkeraad nu al wat jaren geleden, heb ik hem mijn bezwaren onder ogen gebracht; later in genoemde serie artikelen. Ik heb m'n plicht, dacht ik, nu wel gedaan.

G. Janssen.

VRIJMAKING OF KERKSCHERING

Inleiding. Bij leven en welzijn zullen wij er over twee jaar (11-8-'69) aan herinnerd worden, dat 25 jaar geleden de z.g. Vrijmakingsvergadering plaats vond.

Boeken, artikelen, lezingen en toespraken zullen dan een helder licht werpen op twee centrale vragen voor ons kerkelijk leven:

1. Wanneer is afscheiding, doleantie of vrijmaking geboden (geoorloofd) volgens Schrift en belijdenis? Moest men zich in 1944-'45 afscheiden? Of was vrijmaking van enkele besluiten binnen het kerkverband geboden en afscheiding zonde?
2. Zijn de vrijgemaakten van 1967 gebonden aan de Acte van Vrijmaking of Wederkeer van 1944? Of mag men indringende kritiek hebben op deze Acte en toch volwaardig hoogleraar, predikant of ouderling zijn?

Of zullen deze vragen op 11-8-'69 juist worden verdoezeld? Zal men onbewust of doelbewust deze vragen onder tafel werken?

Het probleem in onze kerken. Mag men in de vrijgemaakte kerken over de Vrijmaking denken zoals de „Open Brief” of moet men denken zoals „De Reformatie” en het „Gereformeerd Gezinsblad”? (21-10-'67)

Is het werkelijk wáár, wat Ds. P. Lok en Prof. J. Kamphuis menen: „Wil de zaak van Jezus Christus nog een toekomst hebben in ons land, dan zullen degenen, die bij de zaak betrokken zijn, elkander vóór alles hebben te vinden in de benoeming en waardering van dat wat in 1944 in Nederland is geschied binnen de Gereformeerde kerken” (Ref. 21-10-'67).

Mijn kritiek. Ik heb ernstige kritiek op de Acte van Vrijmaking; eveneens op het kerkrecht van Prof. Dr. K. Schilder. Mag dat in onze kerken of mag dat niet?

Het interesseert me zeer weinig, wanneer men mij vertelt, dat ik niet goed vrijgemaakt ben. Inderdaad denk ik heel anders over de Vrijmaking, dan de meeste „Opbouw”-lezers. Ik heb kritiek op de Vrijmaking. Mag dat of mag dit niet? De inhoud van mijn kritiek ligt verscholen in de staart van de eerste vraag van de inleiding op dit artikel.

De norm. Wij buigen ons onvoorwaardelijk onder het gezag van de Heilige Schrift als Gods Woord; de drie formulieren van enigheid aanvaarden wij omdat zij op de Bijbel zijn gefundeerd; de Dordtse kerkerode geldt onder ons als akkoord van samenwerking.

Aan deze norm ben ik gebonden en bind ik mij van harte. Vanuit deze norm heb ik kritiek op de Vrijmaking. Mag dat of mag dit niet?

Ede, 22 oktober 1967.

A. Kadijk.

AKTIE "REDT EEN KIND IN INDIA"

Ontvangen tot en met 31 oktober 1967:

van kerken/diakonieën	f 30.364,18
van particulieren	„ 15.540,90
totaal	f 45.905,08

Wij hebben veel ontvangen. Daarvoor onze dank. Wij kunnen heel veel besteden voor het barmhartigheidswerk voor de kinderen in India. Daarom blijft ons gironummer 1192640 ten name van Penningmeester Diakonie Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt Zwolle, Anthony Duyckstr. 3, Zwolle, beschikbaar voor het bijschrijven van giften en de opbrengsten van collecten ten behoeve van onze aktie.

KERKNIEUWS

Niet onttrokken... doch afgeschreven.

Te Zaandam, 4 november 1967 werd het volgende schrijven verzonden:

Geachte broeder/zuster,

De gebeurtenissen, die in de afgelopen weken in onze gemeente hebben plaatsgevonden en die j.l. zondagavond geleid hebben tot de droeve noodzakelijkheid om gescheiden samen te komen tot de Dienst des Woords, willen wij U met dit schrijven nog eens kort toeichten.

Zoals U reeds in de kerkeradsverslagen hebt kunnen lezen, waren de moeilijkheden binnen de kerkeraad vooral toegespitst, nadat br. J. Beeuwkes, die tesamen met Ds. H. van Ommen was afgevaardigd naar de classicale vergadering op 13 september j.l. te Alkmaar, geweigerd had zijn medewerking aan deze vergadering te verlenen, als niet alle aanwezige kerken vooraf zich loyaal zouden hebben uigesproken ten opzichte van de vergaderende Generale Synode te Amersfoort.

Om in deze critieke situatie tot een oplossing te komen, aanvaardde de kerkeraad met 8 tegen 2 stemmen een voorstel van Ds. H. van Ommen om de kerkvisitatores uit te nodigen tot het geven van een advies.

De broeders kerkvisitatores hebben deze uitnodiging aanvaard en zo waren dan ook op zaterdagavond 30 september Ds. J. F. van Hulsteyn en Ds. C. van Venetië aanwezig.

De broeders J. Beeuwkes, H. de Bruine, D. Grasdijk, A. Hordijk en J. Kolkman verlieten echter de vergadering, nadat zij verklaard hadden dat het hun niet mogelijk was aan het werk van de kerkeraad in verband met de visitatie deel te nemen, omdat zij twijfelden aan de betrouwbaarheid en de objectiviteit van deze visitatores.

Op donderdag 26 oktober d.o.v. vergaderde de kerkeraad opnieuw, waar een schriftelijk ingediend voorstel ter tafel lag, ondertekend door bovengenoemde vijf broeders alsmede door br. C. van der Steen.

Dit voorstel luidde als volgt:

„De kerkeraad spreekt uit, dat de gehouden classicale vergadering op 13 september/4 oktober j.l., niet aan te merken is als een wettige vergadering van de Gereformeerde Kerken in het ressort Alkmaar/Zaandam, vanwege de aanwezigheid van de kerken van Koog-Zaandijk en Wormerveer, en dat ook een zodanig samengestelde vergadering in de toekomst niet meer als wettig zal worden erkend.”

Door de praeses werd nadrukkelijk gevraagd, welke consequenties aan dit voorstel waren verbonden, daar één der broeders reeds verklaard had, dat bij niet-aanvaarding van dit voorstel de avondmaalsgemeenschap zou zijn verbroken.

Ds. H. van Ommen verklaarde daarop, dat hij alle broeders ten volle wilde aanvaarden als disgenoten aan de tafel des Heren, ook bij verschil van visie ten opzichte van de huidige Generale Synode, maar stelde tevens de vraag of de broeders hem nog als disgenoot zouden willen aanvaarden.

Hierop is door de broeders J. Beeuwkes en D. Grasdijk allereerst en na onderling beraad ook door de drie andere broeders (br. C. van der Steen had inmiddels verzocht de vergadering te mogen verlaten) duidelijk uitgesproken, dat zij allen ook de consequentie voor hun rekening namen dat de avondmaalsgemeenschap met degenen, die tegen dit voorstel zouden stemmen verbroken was.

Daarna werd met 5 tegen 4 stemmen het voorstel aanvaard.

Onmiddellijk daarop hebben Ds. H. van Ommen en de broeders W. J. van Atten, W. de Jager en D. H. Venema verklaard, dat zij zich aan dit besluit niet konden conformeren, omdat zij zich hierin gebonden achtten boven hetgeen de Heilige Schrift eist, daar zusterkerken in classicaal verband zonder één enkele aanklacht te hebben ingediend en zonder enig voorafgaand vermaan de scheidbrief werd gegeven.

Tevens verklaarden zij, dat zij dit in al hun ambtelijke arbeid tot uitdrukking zouden brengen, daar de mogelijkheid van appèl op de classicale vergadering was afgesneden door de weigering om de kerkvisitatores te ontvangen en door het besluit geen classicale vergadering in de toekomst meer wettig te achten.

Op de vraag van de broeders W. J. van Atten, W. de Jager en D. H. Venema of ook met hen de avondmaalsgemeenschap was verbroken werd bevestigend geantwoord.

In deze situatie is op zondag 29 oktober j.l. de gemeente samengekomen.

Voor de aanvang van de middagdienst werd door br. J. Beeuwkes uitgesproken, dat hij de morgenpreek als scheurmaking zag. Hierna hebben alle aanwezige kerkeradsleden op verzoek van de praeses zich uitgesproken, waarbij bleek dat drie broeders (J. Beeuwkes, H. de Bruine en D. Grasdijk) Ds. H. van Ommen de toegang tot de kansel weigerden, twee broeders (J. Kolkman en C. van der Steen) ook na herhaald nadrukkelijk verzoek geen uitspraak wensten te doen, terwijl drie broeders (W. J. van Atten, W. de Jager en D. H. Venema) geen enkel bezwaar hadden om Ds. H. van Ommen in de middagdienst te laten voorgaan.

Toen bleek dat slechts drie van de acht aanwezige kerkeradsleden uitdrukkelijk uitspraken geen enkel bezwaar tegen het voorgaan van Ds. H. van Ommen te hebben, constateerde deze, dat hem de toegang tot de kansel geweigerd was.

Vervolgens heeft Ds. H. van Ommen, toen reeds een kwartier na het officiële aanvangsuur verstreken was en in het kerkgebouw een grote spanning was ontstaan, de gemeente van het besprokene op de hoogte gesteld. Naar aanleiding van de op dat ogenblik ontstane situatie en de eenzijdige uitspraak over de verbroken avondmaalsgemeenschap op de kerkeradsvergadering van donderdag 26 oktober, deelde Ds. H. van Ommen mede, dat nu slechts drie broeders zich duidelijk uitspraken over het voorgaan in de middagdienst, hij dientengevolge nu niet in dit kerkgebouw kon voorgaan, maar des avonds om 7 uur in het kerkgebouw aan de Herengracht.

Tijdens de kerkeradsvergadering op woensdag 1 november, waarvan de afkondiging reeds in de morgendienst had plaatgevonden, zou dan verder over de aanklacht van scheurmaking kunnen worden doorgesproken.

Evenwel is gebleken, dat zes broeders kerkeradsleden reeds op dinsdag 31 oktober in vergadering bijeen zijn geweest, waarbij de constatering werd uitgesproken, dat Ds. H. van Ommen en de broeders W. J. van Atten, W. de Jager en D. H. Venema zich aan de gemeenschap der kerk hadden onttrokken en waarvan inmiddels schriftelijk mededeling werd gedaan. Tevens werd de koster opdracht gegeven de toegang tot het kerkgebouw en de vergaderzalen te weigeren, tenzij met toestemming van deze zes broeders kerkeradsleden.

Nu het niet mogelijk bleek als kerkeraad samen te vergaderen, zien wij ons thans genoodzaakt om ook a.s. zondag op een andere plaats samen te komen tot de Dienst des Woords.

Op zondag 5 november zullen de kerkdiensten worden gehouden in de Ned. Hervormde Kerk, Hazepad om 9.30 en 5 uur.

In de middagdienst zal de Dankstond voor gewas en arbeid worden gehouden. De collecte is de Dankdagcollecte, die bestemd is voor de instandhouding van de Eredienst.

Woensdag 8 november zal er een gemeentevergadering worden gehouden om 8 uur, eveneens in het kerkgebouw Hazepad, ook onze oudere doopleden zijn daar van harte welkom.

Tijdens deze vergadering zullen wij nader kunnen spreken over de situatie in onze gemeente en ons beraden over de weg, die wij dienen te gaan.

De catechisaties zullen a.s. week op de normale uren worden gehouden, die op dinsdagavond in de consistorie van het kerkgebouw Hazepad.

Geve de Heere, dat wij allen, in ootmoedige onderwerping aan Zijn Woord, als gemeente van Jezus Christus in deze wereld staan.

Raad van de Gereformeerde Kerk,

Ds. H. van Ommen
W. J. van Atten, ouderling
W. de Jager, diaken
D. H. Venema, diaken.

Beroepen: te IJmuiden: ds. J. M. Goedhart te Drachten; te Kralingscheveer-Krimpen a.d. IJssel: ds. H. J. Venhuizen te Noordbergum (bij accl.)

Bedankt: voor Kornhorn en Marum: ds. A. Hordijk te Baflo en Warffum; voor Huizum en Orangeville (Ont., Can.): ds. A. P. van Dijk te Nieuwleusen.

Ds. G. Blijdorp. Zondag 29 oktober j.l. werd ds. G. Blijdorp, in twee aparte diensten, bevestigd als dienaar des Woords van de gemeenten te Alblasserdam en Nieuw-Lekkerland. Zijn bevestiging, ds. B. van Riet, bediende bij deze gelegenheid het Woord uit Jeremia 23:1-6. In een gezamenlijke dienst deed ds. Blijdorp 's middags intrede met een preek over Zondag 1 van de Heidelbergse Catechismus.

Baarn. Aangezien de kerkeraad van Baarn en zijn predikant ds. W. Borgdorff het classicaal vermaan niet konden aanvaarden, hebben een tweetal ouderlingen de gemeente op zondag 5 november j.l. opgeroepen tot een dienst des Woords in het kerkgebouw van de Christelijke Gereformeerde Kerk. In deze dienst ging voor prof. J. Kamphuis.

Classis Alkmaar-Zaandam. De kerkeraad van Broek op Langedijk heeft zich in een uitvoerig schrijven gericht tot de kerken binnen het ressort van de classis Alkmaar-Zaandam. Hij verklaart daarin, dat hij de classicale vergaderingen van 27 april, 24 mei en 13 september j.l. geen wettige classicale vergaderingen acht, o.m. omdat als stemhebbende leden werden toegelaten de afgevaardigden van de kerken te Koog-Zaandijk en Wormerveer, terwijl de kerkeraden van deze gemeenten hadden verklaard niet vertegenwoordigd te zijn op de generale synode van Amersfoort-West; omdat de classis besloot aan de samen te roepen P.S. voor te stellen, dat de Noordhollandse afgevaardigden, die ter generale synode waren blijven vergaderen, zich daar niet meer als vertegenwoordigers der Noordhollandse kerken konden presenteren; en omdat zij als wettig afgevaardigde hadden aanvaard ds. H. A. Algra van Wormer, ondertekenaar van de Open Brief.

De kerkeraad van Broek op Langedijk roept daarom alle kerkeraden in het classicaal ressort Alkmaar-Zaandam op, zich door hem te laten samenroepen tot een "wettige en gereformeerde classicale vergadering".

De kerkeraad te Enkhuizen betuigde met dit schrijven reeds instemming, en de kerkeraad te Alkmaar zegde zulks toe.

Classis Utrecht-Breukelen. De classis Utrecht-Breukelen heeft in drie zittingen breedvoerig gehandeld over klachten van enkele leden van de kerk van Utrecht-Centrum tegen een gedeelte van een preek van ds. W. G. Visser over Zondag 12 van de Catechismus. Met 15 tegen 9 stemmen sprak de classis uit, dat de appellerende broeders en zusters terecht tegen de prediking van ds. Visser bezwaar hebben gemaakt en dat de kerkeraad van Utrecht-C. gehouden is zijn oordeel in deze te herzien en ds. Visser ter zake te onderhouden.

In de bewuste preek had ds. Visser opgemerkt, dat de Gereformeerde kerken vanaf 1892 ook dr. A. Kuyper aanvaard hebben, die op bepaalde punten openlijk de belijdenis der kerk weersprak, zich daarvan bewust was en dat nooit heeft behoeven te herroepen. Daartegenover stelde ds. Visser „wat de synode vandaag uitsprekt”, waarbij hij kennelijk doelt op het niet-ontvangen van ds. B. J. F. Schoep door de Generale Synode.

De classis overwoog, dat ds. Visser in gebreke blijft aan te tonen, dat zijn historische schets van 1892 juist is, alsook dat het in 1892 en 1967 om analoge gevallen gaat, wat toch aangetoond zou moeten worden, wil zijn redenering kracht van bewijs hebben, en dat ds. Visser aldus zake-lijk een legale plaats binnen de Geref. kerken bepleit voor voorgangers, ook al weerspreken zij de belijdenis der kerk, waardoor ds. Visser dus niet geholpen heeft afwijking van de belijdenis tegen te staan, te weerleggen en te helpen weren.

In antwoord op bezwaren uit de gemeente had de kerkeraad van Utrecht-C. uitgesproken, dat ds. Visser in deze preek niet een wettige plaats heeft bepleit voor afwijking van de belijdenis. Dit oordeel acht de classis ten onrechte, evenals de beschuldiging van ds. Visser jegens de appellerende broeders terzake van het spreken van een vals getuigenis.

De classis sloot zich in haar besluit aan bij het rapport van de meerderheid van de hiertoe ingestelde commissie, welke bestond uit de predikanten Van Leeuwen en Moerkoert en de ouderlingen J. Nijmeijer te Zeist en mr. P. W. Smits te Bilthoven. Ds. Van Leeuwen stelde zich in een minderheidsrapport achter het standpunt van de kerkeraad.

GENERALE SYNODE

Dinsdag 7 november kwam de generale synode van Amersfoort-West weer in plenaire zitting bijeen. Na de opening ging de synode over tot vergadering in comité. Dinsdagavond werd in openbare zitting korte tijd gehandeld over de correspondentie met de Presbyterian church in Korea. **Woensdagmorgen 8 november** kwam weer aan de orde het rapport betreffende de

doop van geadopteerde kinderen. Na brede discussie besloot de synode voor deze zaak opnieuw deputaten te benoemen om een breder rapport over deze materie samen te stellen. Hierna ging de synode weer in comité. In de avondvergadering besloot de synode om aan de General Assembly of the Presbyterian church in Korea een brief te zenden, waarin o.m. werd uitgesproken, dat de generale synode bereid is "kerkelijke correspondentie aan te gaan met The Presbyterian church in Korea naar de aangenomen regels voor correspondentie met de buitenlandse kerken".

Voorts besloot de synode geen deputaat-curator te benoemen uit Noord-Holland. Het betreffende besluit luidt als volgt:

De gen. synode enz., kennisgenomen hebbende van

een brief van de particuliere synode van N.-Holland, gehouden op 11 maart 1967, met de mededeling dat zij aan de generale synode ter benoeming tot deputaat curator van de Theol. Hogeschool voordraagt: ds. J. Meester, sec. ds. C. P. Plooy;

constaterende

dat het officiële persverslag en de acta van de buitengewone particuliere synode van N.-Holland, gehouden op 20 en 25 mei, 3 en 10 juni 1967, vermelden dat ds. J. Meester en ds. C. P. Plooy, samen met een derde lid van deze vergadering, het voorstel hebben ingediend tot het besluit en de brief „ter adstruering van dit besluit, welke na aanvaarding door genoemde particuliere synode aan de generale synode werden toegezonden en door deze werden behandeld op 25 augustus 1967;

overwegende

1. dat het Reglement voor de Theol. Hogeschool (art. 5) als eerste taak van deputaten-curatoren noemt: „De curatoren oefenen toezicht op de belijdenis van de hoogleraren en lectoren opdat alles uit hun onderwijs geweerd blijve, wat afbreuk zou doen aan de belijdenis der kerken”, welke taak in de Instructie voor de deputaten-curatoren (art. 4) aldus wordt omschreven: „De curatoren houden toezicht op de hoogleraren en lectoren, opdat alles uit hun onderwijs geweerd blijve, wat zou afwijken van de Heilige Schrift of inbreuk maken op de belijdenis der kerken”;

2. dat zij op 25 augustus 1967 met betrekking tot het besluit en de brief van de buitengewone particuliere synode van N.-Holland o.m. heeft moeten vaststellen: (a) dat deze particuliere synode in bescherming genomen heeft het gedeelte van de Open Brief, dat „de inhoud van de Drie Formulieren van Enigheid als belijdenis der waarheid disqualificeert en haar kracht als accoord van kerkelijke gemeenschap breekt” (besluit generale synode d.d. 25 augustus 1967, onderdeel B I ad 2);

(b) dat deze particuliere synode niet slechts eveneens in bescherming heeft genomen het niet naspreken van de artikelen 27—29 N.G.B. in het gedeelte van de Open Brief dat over de vrijmaking en het „vrijmakingssgeloof” handelt, maar bovendien ook zelf met betrekking tot deze artikelen van de belijdenis een onjuiste uitspraak heeft gedaan, waarvan de generale synode heeft moeten verklaren: „De generale synode acht het een bedenkelijke zaak dat de particuliere synode het belijden omtrent de kerk in een uitzonderingspositie plaatst. Zij doet daarmee af aan de kracht van dit belijden en ondermijnt in een tijd waarin zovelen met betrekking tot dit stuk van de leer der zaligheid hun eigen inzicht volgen, de blijde zekerheid waarmee de gemeente des Heren mag geloven wat de Here in Zijn Woord over haar heeft geopenbaard” (besluit generale synode d.d. 25 augustus 1967, onderdeel B II ad 1);

van oordeel

dat het toezicht op de belijdenis van de hoogleraren en lectoren verbonden aan de Theol. Hogeschool, niet kan worden opgedragen aan broeders die mede verantwoordelijk zijn voor hetgeen in de tweede overweging wordt aangegeven;

besluit

1. niet over te gaan tot de benoeming van ds. J. Meester en ds. C. P. Plooy tot resp. primus en

secundus deputaat-curator van de Theologische Hogeschool;

2. evenmin andere broeders uit het part. ressort N.-Holland als zodanig te benoemen, waar geen verdere namen haar zijn voorgedragen;

3. hiervan kennis te geven aan de e.v. particuliere synode van N.-Holland, aan ds. J. Meester en ds. C. P. Plooy, en aan deputaten curatoren van de Theol. Hogeschool.

Door de generale synode werden de volgende deputaten benoemd:

1. **Voor radio-uitzending van kerkdiensten:** ds. D. Vreugdenhil, Zwolle (S.), C. D. Goudappel, Delft, ds. H. D. van Herksen, Heemse, T. J. Kerpel, Amersfoort, ds. P. Lok, Zuidhorn, ir. R. F. van Mill, Gorinchem; secundi: ds. G. Hagens, Bussum, C. C. de Vries, Driebergen.

2. **Voor Radio Nederland Wereldomroep:** Ds. D. Vreugdenhil, Zwolle; secundus: ds. H. D. van Herksen, Heemse.

3. **Voor geestelijke verzorging van militairen:** Ds. J. M. Kroes, Arnhem (S.), J. Flink, 's-Gravenhage, M. Fokkema, Vught, ds. J. v. d. Haar, Leiden, ds. H. D. van Herksen, Heemse, H. Hui-zenga, Assen, K. Pesman, Utrecht, ds. H. Smit, den Helder.

4. **Voor regeling positie legerpredikanten:** I. Boersma, Groningen, ds. O. J. Douma, Assen, ds. J. v. d. Wielen, Zoutespui (S.); secundus: ds. H. J. Nijenhuis, Spakenburg.

5. **Voor revisie van de catechismustekst in hedendaags Nederlands:** Ds. Joh. Francke, Hoogeveen (S.), ds. H. J. de Vries, Mariëberg, ds. W. Vreugdenhil, 's-Hertogenbosch.

6. **Voor de bundel „Enige Gezangen”** Ds. G. Hagens, Bussum (S.), prof. dr. A. W. Begemann, Amsterdam-Z., ds. M. J. C. Blok, Utrecht, ds. G. A. Hoekstra, Utrecht, ds. J. H. v. d. Hoeven, Drachten, M. Lok, Zwolle, ds. J. J. de Vries, Nijkerk, J. Zwart, Amersfoort, sec. L. J. Bergwerff, Assen, C. van der Linden, Barendrecht.

7. **Voor de psalmberijming:** (zijn reeds benoemd): Ds. J. J. Verleur, Lisse (S.), ds. K. Deddens, Curaçao, dr. J. Douma Rijsburg, ds. G. A. Hoekstra, Utrecht, ds. R. Houwen, Hattem, ds. R. Koolstra, Driebergen, ds. A. I. Krijtenburg, Dordrecht, E. B. van Loenen, Rotterdam, M. Lok, Zwolle, prof. H. J. Schilder, Kampen, drs. E. Teunis, Monster, D. Jansz. Zwart, Rotterdam; secundi: ds. K. Drost, Gouda, A. de Graaf, Voorschoten, ds. H. D. van Herksen, Heemse, ds. A. Jagersma, Groningen, drs. H. de Jong, Wageningen, T. v. d. Leest, Rotterdam.

8. **Voor overzetting van liturgische formulieren in hedendaags Nederlands** alsmede voor een korter Avondmaalsformulier: prof. dr. L. Doekes (S.), ds. M. Brandes, Hengelo, ds. L. Douw, Enschede, prof. J. Kamphuis, Kampen, K. O. Meijer, Spakenburg, dr. C. Trimp, Groningen, ds. D. Vreugdenhil, Zwolle, dr. J. Wesseling, Groningen, H. Westerink, Groningen, ds. W. G. de Vries, Helpman; secundi: ds. M. van Dooren, Vlaardingen, ds. M. K. Drost, Dalfsen, ds. Joh. Francke, Hoogeveen, ds. H. Mostert, Harderwijk.

9. **Voor het uitschrijven van eventuele bededagen naar art. 66 K.O.:** de classis 's-Gravenhage.

9a. **Doop wettig geadopteerde kinderen:** prof. dr. L. Doekes, Kampen (S.), prof. J. v. Bruggen, Kampen, ds. D. v. Houdt, Uithuizermeeden, prof. J. Kamphuis, Kampen, drs. J. P. Lettinga, Kampen, prof. H. J. Schilder, Kampen, drs. E. Teunis, Monster.

10. **Curatoren der Theologische Hogeschool:** ds. D. van Dijk, Groningen, ds. J. Hettinga, Harlingen, ds. J. ten Hove, Mussel, ds. I. de Wolff, Enschede, ds. W. Scheele, Arnhem, ds. H. Veltman, Zeist, ds. F. de Vries, 's-Gravenhage, ds. W. Vreugdenhil, 's-Hertogenbosch; secundi: ds. J. Groen, Groningen, ds. T. H. Meedendorp, Ureterp, ds. Joh. Francke, Hoogeveen, ds. D. Vreugdenhil, Zwolle, ds. J. C. Janse, Zutphen, ds. G. Hagens, Bussum, ds. W. de Graaff, Hardinxveld-Giessendam, ds. J. R. Wiskerke, Middelburg.

11. **Voor de behartiging van de financiële en materiële belangen van de Theologische Hogeschool:** J. Hendriks, Rotterdam (S.), A. Haitisma, Velp, H. Oosterhuis, Noordwolde, J. D. Oosterom, Groningen, T. Sikma, Nunspeet; secundi: H. v. d. Kamp Zwolle, J. v. d. Molen ing., Mep-pel, S. J. Mullender, Laren.

12. **Voor correspondentie met de Hoge Overheid:** mr. P. A. C. Schilder, Assen (S.), ds. N. Bruin, Helpman, drs. D. Deddens, Leeuwarden, J. van de Dijk, Groningen, ds. F. de Vries, 's-Gravenhage.

Het prilste leven trilt al van Uw zegen
in kinderen stemt Gij Uw loflied aan
Ps. 8 : 3

Geboren:

MARINUS WILLEM

A. VAN OORD
L. VAN OORD-WIELAART
CORINNE
LONNEKE
MARIEKE
KOOS
HELEEN

Zeist, 14 november 1967
Laan van Cattenbroeck 71

In Zijn ondoorgroendelijke wijsheid nam God tot
Zich ons innig geliefd zoontje en broertje

BERRY

op de jeugdige leeftijd van 7 jaar.

Ps. 103 : 8 (berijmd)

A. T. SCHRIJVER
H. SCHRIJVER-VISSCHER
HENNY
JOHNNY
MARIO

Kampen, 9 november 1967
Pr. Bernhardstraat 23.

De begrafenis heeft plaats gehad maandag 13 november op de Nieuwe Algemene Begraafplaats aan de Bovenbroeksweg (West) te Kampen.

13. **Voor contact met de Soembanese kerken:** ds. M. K. Drost, Dalfsen (S.), J. D. Oosterom, Groningen, ds. G. Zomer, Groningen; secundi: ds. G. Hagens, Bussum, ds. S. S. Cnossen, Groningen.

14. **Voor correspondentie met de buitenlandse kerken:** ds. J. Rijnveld (S.), Capelle aan de IJssel, ds. S. S. Cnossen, Groningen, ds. P. van Gurrp, Oldehove, ds. D. Los, Grootegast, S. van Renssen, Utrecht, ds. O. J. Douma, Assen, W. Vos, Bussum; secundi: ds. J. v. Benthem, Ulrum, J. W. Meijer, Eemdijk, G. Visser, Santpoort.

15. **Voor de bewaring en verzorging van het archief van de generale synode:** de kerk te Groningen-Zuid.

16. **Voor het toezicht op het archief:** de kerk te Bedum.

17. **Voor voorbereiding van de volgende generale synode:** drs. D. Deddens, Leeuwarden (S.), ds. Joh. Francke, Hoogeveen, ds. J. F. Heij, Amersfoort, ds. D. Vreugdenhil, Zwolle, drs. E. Teunis, Monster.

Als roepende kerk voor de volgende generale synode, bijeen te komen op 7 april 1970 werd aangewezen de kerk van Hoogeveen, met als secunda de kerk te Hattem.

Donderdag 9 november werd de synode, na de gebruikelijke toespraken, gesloten.

Oostelijk Flevoland. Zo de Here wil zullen vanaf zondag 19 november de kerkdiensten worden gehouden in de nieuwe ICHTHUS kerk aan de Baskenstraat te Dronten. Aanvang 9.00 en 2.30 uur.

ADRESSEN

Ds. J. Snijder, Frans van Mierislaan 13, Muiderberg.

DE TOESTAND DER DODEN

Waar en in welke toestand bevindt zich de mens
na gestorven te zijn.

67 blz.

door H. W. den Haring.

Toezending direct na ontvangst van f 1,25 op giro 346974
t.n.v. Comité tot verbreiding van de Waarheid der
Schriften, Rotterdam-11.